

Á Đông Trong Trật Tự Thế Giới Mới

Nguyễn Cao Quyền

Chiến Tranh Lạnh là thực trạng của thế giới sau Thế Chiến II. Đó là sự đối đầu qua *chiến tranh ủy nhiệm* giữa hai khối Tự Do và Cộng Sản. Một bên do Hoa Kỳ lãnh đạo, còn bên kia do Liên Xô điều động. Chiến Tranh Lạnh chấm dứt khi khối cộng sản Đông Âu và Liên xô sụp đổ vào năm 1991. Sau thời gian này, nhân loại đã từ bỏ mọi hình thức ý thức hệ để tiến vào con đường toàn cầu hóa kinh tế. Chúng ta bước sang một trật tự thế giới mới với những đặc tính được trình bày trong những đoạn viết tiếp theo. Bài khảo luận này đặc biệt chú trọng để phần đất Á Châu-Thái Bình Dương (AC-TBD) và Trung Quốc.

Những đặc điểm của cấu trúc chính trị Á Châu-Thái Bình Dương sau Chiến Tranh Lạnh.

Nhìn vào cấu trúc chính trị của vùng Á Châu- Thái Bình Dương sau Chiến Tranh Lạnh ta thấy ba đặc điểm sau đây.

- *Thứ nhất*, vùng AC-TBD dần dần đã trở thành một khu vực độc lập, với một nền kinh tế khả tri như đặc điểm chính yếu. Các nền kinh tế mới kỹ nghệ hóa (NIE, *Newly Industrializing Economies*) đã phát triển rất nhanh chóng và khối ASEAN đã được thành lập. Trung Quốc và Việt Nam đã chạy theo kinh tế thị trường và mở cửa với thế giới bên ngoài. Ý thức phát triển trong hòa bình lan tỏa khắp mọi nơi. Cả Trung Quốc lẫn ASEAN đều đã chấp thuận những biện pháp xây dựng đến từ hai phía.
- *Thứ hai*, AC-TBD tiếp tục phát triển trong hòa bình mặc dầu tại một vài nơi tình trạng thống nhất (*reunification*) chưa được thực hiện. Sự chia cắt giữa Nam Bắc Triều Tiên và giữa Trung Quốc với Đài Loan vẫn còn tồn tại. Sở dĩ như vậy là vì trên thực tế Đài Loan đã tham gia rất nhiều vào sự phát triển của Trung Quốc, còn về phần Triều Tiên thì cả hai miền đã đều đã được chấp nhận vào Liên Hiệp Quốc và Trung Quốc cũng đã bình thường hóa quan hệ ngoại giao với miền Nam.
- *Thứ ba*, sau khi tình hình chính trị "*lưỡng cực*" của thế giới không còn nữa thì các tương quan chính trị tại địa phương ngày càng trở nên phức tạp và khác biệt. Giữa Trung Quốc và ASEAN cũng như giữa Trung Quốc và Hoa Kỳ, những khác biệt về nhân quyền, vấn đề độc lập của Tây Tạng và Tân Cương, các tranh chấp tại Biển Đông, vấn đề xuất cảng vũ khí trong vùng, những áp lực quân sự tại một vài nơi... đã thúc đẩy sự gia tăng ngân sách quốc phòng của hầu hết các quốc gia trong khu vực. Trung Quốc đã trực tiếp hoặc gián tiếp liên hệ đến các vấn đề nói trên và gây ảnh hưởng cần chú ý.

Tầm nhìn của Trung Quốc về nền chính trị thế giới và cách tiếp cận cho một chính sách ngoại giao hữu hiệu.

Bắc Kinh đặt nặng vấn đề "*chủ quyền quốc gia*" như một căn bản không thể thiếu trong mọi quan hệ quốc tế. Nhóm lãnh đạo Trung Nam Hải đồng ý với sự hạ thấp rào cản giữa các quốc gia về phương diện kinh tế nhưng tuyệt đối không nhượng bộ về các vấn đề *dân chủ* và *nhân quyền* mà họ coi như là những xâm phạm vào nội bộ của Trung Quốc.

Trong thời *Đặng Tiểu Bình* cũng như hiện nay, Bắc Kinh đều coi sức mạnh của quốc gia là sức mạnh cạnh tranh của *chủ quyền* đối với các nước khác trong các vấn đề của thế giới. Dưới con mắt của nhóm lãnh đạo, vào lúc này, sức mạnh của Trung Quốc được quy định bởi các yếu tố như: kinh tế, khoa học kỹ thuật, quốc phòng, ngoại giao, văn hóa và khả năng phát triển. Từ ngày mở cửa (1978) Bắc kinh tuyệt đối theo đuổi *quy chế siêu cường quốc*, xây dựng và bồi đắp những yếu tố căn bản này.

Bắc Kinh cho rằng trật tự *thế giới bao giờ cũng được quyết định bởi các siêu cường* nên Trung Quốc nhất định phải đóng một vai trò tích cực trong việc hình thành trật tự đó. Bắc Kinh chủ trương, mọi thương lượng quan trọng đều phải đặt trên *căn bản song phương* để Trung Quốc lúc nào cũng được ở trên thế thượng phong. Họ rất đố kỵ với việc để một phe thứ ba can thiệp vào sự thương lượng và dàn xếp của hai bên.

Những kịch bản chính trị sau thời Đặng Tiểu Bình

Nhìn vào nội tình chính trị của Trung Quốc sau thời Đặng Tiểu Bình, ta có thể hình dung ba kịch bản khả dĩ trở thành sự thật.

- *Kịch bản thứ nhất. Dưới sự điều hành của Trung Ương đảng CSTQ, ưu tiên cao nhất phải dành cho sự ổn định chính trị để tiếp tục phát triển kinh tế. Tất cả hệ thống chính trị cần phải thống nhất dưới một nền cai trị chuyên chính. Vì nhu cầu ổn định, mọi đòi hỏi về dân chủ hóa cần phải được hạn chế.* Kịch bản này đã được ban lãnh đạo Trung Quốc áp dụng sau biến cố Thiên An Môn năm 1989, và nền chính trị hiện tại của Trung Quốc đang có triệu chứng di chuyển về hướng chuyên chính nói trên.
- *Kịch bản thứ hai. Trung Ương đảng CSTQ chấp thuận đồng thời tiến hành phát triển chính trị song song với phát triển kinh tế cho dù có thể xảy ra một vài xáo trộn nội bộ.* Nếu trường hợp này xảy ra, một số định chế dân chủ sẽ được thiết lập giống như ở Tây phương. Chiều hướng này giống như hồi nào *Hồ Diệu Bang* và *Triệu Tử Dương* đã chủ trương. Một chiều hướng tương tự cũng đã xảy ra tại Nhật Bản và tại các nước NIE gần đây hơn. *Khi một nền kinh tế phát triển khả tri thì trường hợp này sẽ khiến tiến trình dân chủ hóa không thể tránh khỏi.* Có thể giới lãnh đạo Trung Quốc sẽ lựa chọn chiều hướng này trong một vài năm nữa, nhưng nhanh hay chậm thì chưa thể xác định vào lúc này.

Kịch bản thứ ba. Các vùng phát triển duyên hải trở nên giàu có từ ngày mở cửa và họ sẽ kháng cự lại những chính sách của Trung Ương đảng CSTQ đi ngược lại với quyền lợi của họ. Hai trường hợp có thể xảy ra: *một là, nếu ban lãnh đạo trung ương có thể khuất phục họ theo chính sách của mình thì chắc chắn sẽ có sự nứt rạn và mất đoàn kết tại trung ương;* *hai là, nếu địa phương có thể tiến hành dân chủ hóa đồng thời với phát triển kinh tế thì Trung Quốc có thể biến thành một hình thức liên bang dân chủ.* Tuy nhiên viễn cảnh này chưa thể xảy ra ngay. Hiện tại thì có nhiều phần là Trung Quốc sẽ tiếp tục tiến theo kịch bản thứ nhất và vấn đề dân chủ hóa vẫn còn là một ước mơ của nhân dân.

Viễn cảnh một trật tự thế giới mới với dấu ấn của Trung Quốc trong thế kỷ 21

Người ta có thể tưởng tượng ra nhiều viễn cảnh của một trật tự thế giới mới trong thế kỷ 21:

- Viễn cảnh của một siêu cường bá chủ toàn cầu, viễn cảnh lưỡng cực của một chiến tranh lạnh mới, viễn cảnh đa cực của một tam giác Mỹ, Nhật, Hoa thay thế tam giác Mỹ, Hoa, Liên Xô. Có người liên tưởng cả đến viễn cảnh một trật tự thế giới được điều hành bởi một tổ chức Liên Hiệp Quốc giống như thời kỳ sau Thế Chiến II.
- Viễn cảnh một siêu cường bá chủ toàn cầu đã được đặt ra trong thời kỳ chiến tranh vùng Vịnh (Gulf War) bởi một số quốc gia trong đó có Hoa Kỳ, sau khi Liên Xô sụp đổ. Tuy nhiên, nhiều nơi khác thì lại cho rằng chuyện đó không thể xảy ra vì chắc chắn Trung Quốc sẽ phản đối. Cũng có ý kiến cho rằng viễn cảnh này mở ra cho Trung Quốc một tương lai huy hoàng vì Trung Quốc có thể thay thế Hoa Kỳ bước vào vị trí chính trị số một này.
- Viễn cảnh lưỡng cực cũng có thể xảy ra với trường hợp Trung Quốc chiếm một trong hai vị trí siêu cường quân sự của thế giới. Lẽ cố nhiên vị trí kia vẫn thuộc Hoa Kỳ. Viễn cảnh này là một ước mơ của những tướng lãnh Trung Quốc có nhiều tham vọng. Tuy nhiên, tình trạng này chưa thể xảy ra trong ngắn hạn vì sức mạnh quân sự của Trung Quốc chưa thể nào bắt kịp sức mạnh quân sự của Hiệp Chúng Quốc.
- Viễn cảnh một tam giác Mỹ-Nhật-Hoa, theo nhiều người dự đoán, khó có thể xảy ra trên bình diện toàn cầu nhưng vẫn có thể xảy ra tại khu vực AC-TBD. Lý do là giữa ba cường quốc này có nhiều sự khác biệt, nên khó có thể lập được một thế quân bình để bảo đảm một sự ổn định lâu dài.
- Viễn cảnh một tổ chức Liên Hiệp Quốc đủ sức mạnh để điều hành công việc của thế giới cũng khó có thể xảy ra. Viễn cảnh này đã được đề cập đến sau khi Chiến Tranh Lạnh chấm dứt, nhưng xem ra khó thực hiện vì vấn đề đóng góp tài chính và tài nguyên theo tỷ lệ lớn nhỏ tùy theo kích thước quốc gia, là một vấn đề vừa tế nhị vừa khó giải quyết trên thực tế.

Trong số viễn cảnh nói trên sẽ không có viễn cảnh nào có thể đứng vững một mình, nhưng nếu tính đến một sự *phối hợp* thì trường hợp đó có thể xảy ra.

Trung Quốc: triển vọng và thực tế

Trung Quốc bước vào thế kỷ 20 với tình trạng lãnh thổ bị các cường quốc Tây phương xâm chiếm từng vùng, còn chủ quyền thì bị sút mẻ bởi những hiệp ước bất bình đẳng. Những định chế chính trị và văn hóa thiết lập từ thiên niên kỷ trước, dùng làm khung sườn cho chế độ quân chủ Mãn Thanh, lâm vào tình trạng khủng hoảng nghiêm trọng vì thiếu cải cách. Tại kinh đô, đối lập ngang nhiên hành động, còn tại các vùng lãnh thổ thì sứ quân không chịu tuân lệnh trung ương. Thành thị thưa thớt nên sinh hoạt quần chúng im lìm và chỗ nào cũng chỉ thấy những cánh đồng mênh mông hoang vắng. Đa số người dân mù chữ và sống theo phong tục lỗi thời. Nhìn chung không thấy có cách gì hữu hiệu để có thể chống lại ý đồ xâm thực của ngoại bang.

Một trăm năm sau, với thành tích của ba thập niên hiện đại hóa và phát triển, Trung Quốc bước vào thế kỷ 21 với một tinh thần tự tin. Bắc Kinh đã giành lại được một số lãnh thổ bị ngoại bang chia cắt và tiếp tục đẩy mạnh sách lược thu hồi những vùng đất chưa trở về với chủ quyền. Trung Quốc hiện nay đã trở thành một *cường quốc nguyên tử* có chỗ ngồi về trên trong Liên Hiệp Quốc và có tỷ số phát triển lớn nhất hoàn cầu. Rút kinh nghiệm từ lịch sử đau thương của một trăm năm trước, Bắc Kinh đang tiến hành ba sách lược được gọi là “*ba vượt thoát*”.

- *Thứ nhất*, vượt thoát mẫu hình kỹ nghệ hóa cổ điển để đi theo mẫu hình mới. Rút khéo chia tay với cung cách kỹ nghệ hóa dựa trên tranh chấp để chiếm đoạt nguyên liệu bằng những cuộc chiến tranh đẫm máu. Triệt để áp dụng khoa học kỹ thuật tiên tiến để nâng cao hiệu năng sản xuất, tiết kiệm nguyên liệu, phối trí hợp lý nhân lực và giữ sạch môi trường.
- *Thứ hai*, vượt thoát tham vọng lỗi thời muốn trở thành siêu cường quốc để làm bá chủ thiên hạ. Trung Hoa sẽ không hành xử như nước Đức đầu thế kỷ 19 để đi đến Thế Chiến I, cũng sẽ không noi theo Đức Quốc Xã và Quân Phiệt Nhật để gây ra Thế Chiến II và cũng không chạy đua vũ trang như Liên Xô với Hoa Kỳ trong Chiến Tranh Lạnh để giành ngôi “*cường quốc số một*” của thế giới. Trung Hoa muốn vượt lên mọi sự khác biệt về ý thức hệ để phát triển trong hòa bình và trong sự hợp tác chân thành với mọi quốc gia trong cộng đồng nhân loại.
- *Thứ ba*, vượt thoát lối cai trị lỗi thời của dĩ vãng để thay thế bằng đường lối cai trị mới hài hòa và nhân đạo. Vai trò của *nhà nước* sẽ dần dần thu hẹp, chế độ pháp trị sẽ lần hồi được thiết lập để kiến tạo một xã hội xây dựng trên những giá trị tâm linh nhân bản.

*****

Nhìn vào toan tính và thái độ của Trung Quốc hiện nay ta thấy triển vọng và thực tế dường như không phát triển song hành. Một mặt, mặc dù Hồ Cẩm Đào công khai tuyên bố Trung Quốc đã vượt thoát khỏi tham vọng lỗi thời muốn trở thành siêu cường để làm bá chủ thiên hạ, nhưng trong thực tế thì *mặc cảm tự tôn Đại Hán* vẫn còn đó và *di huấn trả thù Tây phương* của Mao Trạch Đông vẫn tồn tại như một mệnh lệnh. Mặt khác, dù đã chọn mẫu hình *Dân Chủ Xã Hội* để phát triển nhưng vẫn chưa gỡ bỏ được lòng ham muốn *độc tài di truyền* hiện đang là một vấn nạn lớn cho chương trình hiện đại hóa của Bắc Kinh

Ngày nay khi nhân loại bước sang thiên niên kỷ mới, ai cũng có thể hiểu rằng con đường đi đến tương lai tươi sáng không là con đường bạo lực mà phải là con đường phát triển bằng sức mạnh của tri thức và tự do của con người.

Trung Quốc đã học được kinh nghiệm về sự sụp đổ của Liên Xô nhưng chưa thấm nhuần được kinh nghiệm tiến lên vị thế bá chủ của Hoa Kỳ. *Hoa Kỳ đã đạt vị thế này nhờ biết khai thác sức mạnh vô địch của dân chủ và tự do*. Những sự sụp đổ liên tiếp của các thể chế bạo lực trong dĩ vãng là một minh chứng không thể phủ nhận. Giờ đây, phương cách tốt nhất để cạnh tranh ngôi vị trong một thế giới văn minh chỉ có thể là tự vươn lên bằng hai chiến lược *dân chủ hóa* và *hiện đại hóa*.

Trào lưu hiện đại hóa đang là một mệnh lệnh, một động cơ thúc đẩy con người chuyển sang nền văn minh dân chủ mới. Trong tư tưởng của thế hệ đương thời, mọi loại ý thức hệ không tưởng và mọi loại chủ nghĩa lừa bịp đều đã bị loại bỏ để nhường chỗ cho những giá trị phổ quát về dân chủ pháp trị nhân quyền và tự do hiến định. Làn sóng dân chủ thứ tư đang tích cực dọn chỗ cho nhân loại ồ ạt chuyển sang nền văn minh dân chủ mới đang phát triển./.

NGUYỄN CAO QUYỀN

Tháng 5 năm 2014